

1 Čo v praxi znamená právny pojem „rodičovské práva a povinnosti“? Aké sú práva a povinnosti nositeľa rodičovskej zodpovednosti?

Práva a povinnosti medzi deťmi a rodičmi sa upravujú v ustanoveniach časti IV zväzku III Občianskeho zákonníka Litovskej republiky (*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*, ďalej len „občiansky zákonník“). V článku 3.155 Občianskeho zákonníka sa stanovuje, že rodičia sa starajú o deti až do veku dosiahnutia plnoletosti alebo do ich osamostatnenia. Rodičia majú právo a povinnosť vychovávať svoje deti a vzdelávať ich tak, aby boli čestné, starať sa o ich zdravie a, s prihliadnutím na ich fyzický a duševný stav, vytvárať priaznivé podmienky na ich úplný a harmonický rozvoj s cieľom pripraviť ich na nezávislý život v spoločnosti. V kapitole XI zväzku III Občianskeho zákonníka sa stanovujú rodičovské práva a povinnosti vo vzťahu k deťom a v kapitole XII majetkové práva a povinnosti medzi rodičmi a deťmi.

V článku 3.227 ods. 2 Občianskeho zákonníka sa stanovuje, že osvojiteľa sa podľa zákona považujú za rodičov dieťaťa odo dňa nadobudnutia účinnosti súdneho rozsudku o osvojení okrem výnimočných prípadov uvedených v článku 3.222 ods. 4 Občianskeho zákonníka.

2 Kto má spravidla rodičovské práva a povinnosti voči dieťaťu?

Podľa článku 3.156 Občianskeho zákonníka majú otec a matka vo vzťahu k svojim deťom rovnaké práva a povinnosti. Rodičia majú rovnaké práva a povinnosti vo vzťahu k svojim deťom bez ohľadu na to, či sa dieťa narodilo manželskému páru, nezosobášenému páru, po rozvoze, po anulovaní manželstva alebo po rozluke.

3 Ak rodičia nie sú schopní alebo ochotní vykonávať rodičovské práva a povinnosti voči svojim deťom, môže tým byť namiesto nich poverená iná osoba?

Ak rodičia nemôžu alebo nechcú vykonávať rodičovské práva a povinnosti vo vzťahu k svojim deťom, možno namiesto nich vymenovať inú osobu. Na tento účel sa v Občianskom zákonníku stanovuje inštitúcia poručníctva a opatrovníctva maloletých. Základné pravidlá, ktorými sa riadi umiestňovanie dieťaťa do dočasného alebo trvalého poručníctva alebo opatrovníctva sa stanovujú v článkoch 3.254 a 3.257.

4 Ako sa ustanovujú budúce rodičovské práva a povinnosti v prípade, že sa rodičia rozvedú alebo žijú oddelene?

Ak sa rodičia rozvedú, budúce rodičovské práva a povinnosti sa určujú podľa druhu rozvodu.

Ak manželstvo zanikne na základe vzájomnej dohody medzi manželmi, manželia sú povinní predložiť súdu dohodu o dôsledkoch zániku manželstva (rozdelenie majetku, výživné na deti atď.). V článku 3.53 ods. 3 Občianskeho zákonníka sa stanovuje, že pri vydaní rozhodnutia o rozvoze súd schváli dohodu o dôsledkoch zániku manželstva, v ktorej sa upravuje výživné pre maloleté deti a výživné medzi manželmi, bydlisko maloletých detí, účasť manželov na výchove ich detí a iné majetkové práva a povinnosti. Obsah tejto dohody je zahrnutý do rozsudku o rozvoze. Ak dôjde k významnej zmene okolností (choroba alebo pracovná neschopnosť jedného z bývalých manželov atď.), bývalí manželia alebo jeden z nich môžu požiadať súd o zmenu podmienok dohody o dôsledkoch zániku manželstva.

Ak manželstvo zanikne na základe žiadosti jedného z manželov, žiadosť musí byť predložená súdu a musí obsahovať informáciu o tom, ako bude žiadateľ plniť svoje povinnosti voči druhému manželovi a ich maloletým deťom. V rozhodnutí o rozvoze musí súd vyriešiť záležitosti týkajúce sa miesta bydliska a výživného pre maloleté deti, výživného pre jedného z manželov a rozdelenia spoločného vlastníctva manželov okrem prípadov, keď bol majetok rozdelený podľa vzájomnej dohody medzi nimi osvedčený notárom (článok 3.59 Občianskeho zákonníka).

Rozvod z viny oboch manželov má rovnaké dôsledky ako zánik manželstva na základe vzájomnej dohody medzi manželmi (články 3.51 až 3.54 Občianskeho zákonníka). Na rozvodové konanie založené na vine jedného z manželov sa *mutatis mutandis* uplatní článok 3.59 Občianskeho zákonníka. V otázke rozluky môže jeden z manželov požiadať súd, aby určil oddelené miesto na život, ak už nemôže tolerovať život so svojim manželom, alebo ak sa spoločný život stal nemožný alebo ak by mohol vážne poškodiť záujmy maloletých detí v dôsledku osobitných okolností, ktoré nemusia závisieť od druhého manžela, alebo ak manželia už nemajú záujem žiť spoločne. Pri rozhodnutí o rozluke musí súd určiť manžela, s ktorým budú žiť deti, a vyriešiť otázky týkajúce sa výživného a účasti odlúčeného rodiča (otca alebo matky) na výchove detí. Obaja manželia môžu spoločne požiadať súd o schválenie ich rozluky, ak dosiahli dohodu o dôsledkoch ich rozluky, pokiaľ ide o miesto bydliska, výživné a vzdelávanie maloletých detí, rozdelenie ich majetku a vzájomné výživné. Ak sa manželia dohodli na dôsledkoch svojej rozluky, súd schváli dohodu za predpokladu, že je v súlade s verejným poriadkom a nepoškodzuje práva a oprávnené záujmy maloletých detí alebo jedného z manželov. Po schválení dohody ju súd začlení do rozsudku o právnej rozluke.

5 Ak rodičia uzatvoria dohodu týkajúcu sa rodičovských práv a povinností, aké formality musia dodržať, aby bola dohoda právne záväzná?

Ak rodičia žijú spoločne, dohoda o výživnom a forma výživného sa určuje vo vzájomnej dohode medzi nimi. Neexistuje osobitný vzor takejto dohody alebo postup na jej uzavretie. V článku 3.193 Občianskeho zákonníka sa stanovuje, že v prípade rozvodu na základe vzájomnej dohody (článok 3.51 Občianskeho zákonníka) alebo rozluky (článok 3.73 Občianskeho zákonníka) manželia uzatvoria dohodu, v ktorej sa stanovujú ich vzájomné povinnosti, pokiaľ ide o výživné pre ich maloleté deti, ako aj prostriedky, výška a forma tohto výživného. Dohoda musí byť schválená súdom (článok 3.53 Občianskeho zákonníka). Rodičia maloletých detí môžu takisto uzavrieť dohodu o výživnom pre svoje deti, ak sa ich rozvod zakladá na iných dôvodoch. Ak jeden z rodičov nedodrží dohodu o výživnom pre svoje maloleté deti schválenú súdom, druhý rodič nadobúda právo požiadať súd o vydanie exekučného príkazu.

6 Ak rodičia nedospejú k dohode o rodičovských právach a povinnostiach, ako inak môžu tento problém mimosúdne riešiť?

Rodičia môžu využiť súdnu mediáciu ako alternatívny prostriedok na riešenie sporu bez využitia súdu. Súdna mediácia je dostupná na všetkých všeobecných súdoch. Súdna mediácia je bezplatná. Je to lacnejší a rýchlejší spôsob riešenia sporov. Treba poznamenať, že pri súdnej mediácii je zaručená dôvernosť a každá strana od nej môže bez udania dôvodu odstúpiť. Spor môže na súdnu mediáciu odporúčať sudca (komora), ktorý prejednáva občianskoprávnu vec, alebo ktorákoľvek strana sporu. Ďalšie informácie o mediácii a zoznam mediátorov nájdete na [webovom sídle litovských súdov](#).

7 Ak pôjdu rodičia na súd, o akých záležitostiach týkajúcich sa dieťaťa môže sudca rozhodnúť?

Ak sa rodičia obrátia na súd, sudca môže rozhodnúť o všetkých otázkach týkajúcich sa ich detí vrátane miesta bydliska, práv návštev a prístupu rodičov, výživného pre maloleté deti a o všetkých ďalších otázkach uvedených v žiadosti predloženej súdu.

8 Ak súd rozhodne o tom, že dieťa zverí do starostlivosti iba jednému z rodičov, znamená to, že môže rozhodovať o všetkých záležitostiach týkajúcich sa dieťaťa bez toho, aby sa najskôr poradil s druhým rodičom?

Podľa článku 3.156 Občianskeho zákonníka majú otec a matka vo vzťahu k svojim deťom rovnaké práva a povinnosti. To platí bez ohľadu na to, či sa dieťa narodilo manželskému páru alebo nezosobášenému páru, po rozvoze, po anulovaní manželstva alebo po rozluke. Rodičia majú právo a povinnosť vychovávať svoje deti, zodpovedať za ich vzdelávanie a rozvoj, starať sa o ich zdravie a poskytovať im duchovné a morálne vedenie. Pri výkone týchto

povinností majú práva rodičov prednosť pred právami iných osôb. Rodičia musia vytvoriť podmienky na to, aby ich deti navštevovali vzdelávacie inštitúcie až do dosiahnutia veku stanoveného zákonom.

Výhradné právo osobnej starostlivosti jedného rodiča možno určiť len v prípadoch, keď sú rodičovské práva a povinnosti druhého rodiča obmedzené. Ak si rodičia (otec alebo matka) neplnia svoje povinnosti výchovy detí, zneužívajú svoju rodičovskú autoritu, kruto s deťmi zaobchádzajú alebo na ne majú škodlivý vplyv v dôsledku nemorálneho správania, alebo ak sa o ne nestarajú, súd môže vydať rozsudok s cieľom dočasne alebo na neurčito obmedziť rodičovské práva a povinnosti (otca alebo matky). Pri takomto rozsudku súd zohľadní osobitné okolnosti, na ktorých je založená žiadosť o obmedzenie rodičovských práv a povinností. Rodičia si však zachovávajú právo kontaktu so svojím dieťaťom, pokiaľ to nie je v rozpore so záujmami dieťaťa. Ak sú rodičovské práva a povinnosti obmedzené na neurčito, dieťa môže byť osvojené bez výslovného súhlasu rodičov.

9 Ak súd rozhodne, že dieťa má byť zverený do opatery obidvoch rodičov, čo to znamená v praxi?

Rodičia po vzájomnej dohode rozhodujú o všetkých otázkach týkajúcich sa vzdelávania svojich detí a iných záležitostí v rámci rodičovských práv a povinností. Ak sa nezhodnú, akýkoľvek spor vyrieši súd.

Otec, matka alebo rodičia (poručníci/opatrovníci) právne nespôsobilých maloletých rodičov môžu požiadať súd o rodičovský kontakt s dieťaťom alebo o účasť na vzdelávaní dieťaťa. Súd rozhoduje o tom, akým spôsobom sa pri rodičovskom kontakte odlúčeného otca alebo matky s dieťaťom zohľadnia záujmy dieťaťa s cieľom umožniť odlúčenému otcovi alebo matke maximálne zapojenie do vzdelávania dieťaťa. Minimálny kontakt s dieťaťom možno nariadiť iba v prípadoch, keď stály maximálny kontakt poškodzuje záujmy dieťaťa.

10 Na ktorý súd alebo orgán sa mám obrátiť, ak chcem podať žiadosť o priznanie rodičovských práv a povinností? Aké postupy musím dodržať a aké dokumenty je potrebné k žiadosti pripojiť?

Ak má osoba v úmysle podať žiadosť o určenie rodičovských práv a povinností, musí sa obrátiť na okresný súd. Formálne náležitosti, ktoré sa musia dodržať, a dokumenty, ktoré sa majú priložiť k žiadosti, závisia od požiadaviek uvedených v žiadosti a od práv a povinností, ktoré sú sporné alebo ktoré musia byť vyriešené alebo určené (pokiaľ ide o to, čoho sa rodičovské práva a povinnosti týkajú).

11 Aký postup sa uplatňuje v týchto prípadoch? Je k dispozícii mimoriadne konanie v naliehavých prípadoch?

Zásadné spory a otázky týkajúce sa rodičovských práv a povinností sa skúmajú v zjednodušenom postupe.

12 Môžem získať právnu pomoc na pokrytie trov konania?

Dostupnosť bezplatnej právnej pomoci sa riadi ustanoveniami zákona o štátomgarantovanej právnej pomoci (*Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas*). Možnosť získať právnu pomoc garantovanú štátom závisí od finančnej situácie danej osoby.

13 Je možné odvolať sa proti rozhodnutiu o rodičovských právach a povinnostiach?

Áno, proti tomuto rozhodnutiu možno podať odvolanie na vyšší súd v súlade so všeobecnými pravidlami občianskeho súdneho konania.

14 Niekedy môže byť nevyhnutné obrátiť sa kvôli výkonu rozhodnutia o rodičovských právach a povinnostiach na súd alebo iný orgán. Aké postupy sa v takýchto prípadoch uplatňujú?

Rozhodnutie súdu vykonávajú súdni úradníci.

15 Čo musím urobiť, aby bolo rozhodnutie o rodičovských právach a povinnostiach vydané súdom v inom členskom štáte uznané a vykonané v tomto členskom štáte?

Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností sa uplatňuje bez akéhokoľvek osobitného konania uznaním rozsudku vydaného súdom iného členského štátu EÚ v Litve. Toto nariadenie sa vzťahuje na všetky členské štáty EÚ s výnimkou Dánska.

Rozsudky o právach prístupu a rozsudky vyžadujúce návrat dieťaťa vydané súdmi členských štátov EÚ podliehajú výkonu v súlade s pravidlami uvedenými v časti VI Občianskeho súdneho poriadku Litovskej republiky (*Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas*, ďalej len „Občiansky súdny poriadok“). Žiadosti o prevzatie právomoci od súdu cudzej krajiny a žiadosti o postúpenie právomoci na súd cudzej krajiny uvedené v článku 15 nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 (a článkoch 8 a 9 Haagskeho dohovoru z 19. októbra 1996) posudzuje litovský odvolací súd (*Lietuvos apeliacinis teismas*).

Uvedené žiadosti sa posudzujú v súlade s postupom stanoveným v kapitole 39 Občianskeho súdneho poriadku, ak sa v nariadení Rady (ES) č. 2201/2003 nestanovuje inak. Na takéto žiadosti sa nevzťahujú súdne poplatky.

Žiadosti podané na litovskom odvolacom súde musia spĺňať všeobecné požiadavky na procesné písomnosti (článok 111 Občianskeho súdneho poriadku). V súlade s článkom 15 nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 sa žiadosť a všetky sprievodné prílohy musia predložiť v štátnom jazyku alebo musia byť priložené ich preklady do litovčiny. Ak má žiadateľ pobyt mimo územia Litovskej republiky a neurčil zástupcu pre danú vec alebo oprávnenú osobu na prijímanie procesných písomností, ktorá má pobyt v Litovskej republike alebo v nej zastáva odborný úrad (článok 805 Občianskeho súdneho poriadku), v žiadosti sa musí uviesť adresa v Litovskej republike alebo adresa telekomunikačného terminálového zariadenia, kam sa žiadateľovi doručia procesné písomnosti. Tieto požiadavky sa však nevzťahujú na žiadosti predložené litovskému odvolaciemu súdu súdom cudzej krajiny.

Ak je to vhodné, litovský odvolací súd môže poveriť orgán ochrany detí a osvojenia v rámci Ministerstva sociálneho zabezpečenia a práce Litovskej republiky (*Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba at Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos*) o predloženie stanoviska k účelnosti prevzatia alebo postúpenia právomoci. Litovský odvolací súd stanovuje lehotu, v rámci ktorej musí byť toto stanovisko predložené.

Litovský odvolací súd musí žiadosť posúdiť najneskôr do šiestich týždňov odo dňa doručenia návrhu súdom.

Po posúdení žiadosti o prevzatie súdnej právomoci zo súdu cudzej krajiny a prijatí rozhodnutia o vyhovení žiadosti, litovský odvolací súd s prihliadnutím na okolnosti veci vymenuje príslušný litovský súd na posúdenie prípadu v Litve. Konanie, ktoré sa začne na súde cudzej krajiny, sa prenesie na príslušný litovský súd na preskúmanie podstaty veci. V tomto prípade sa ustanovenia článku 35 Občianskeho súdneho poriadku uplatňujú *mutatis mutandis* a konanie pokračuje na príslušnom litovskom súde. Príslušný litovský súd v prípade potreby zistí stanovisko účastníkov konania a prijme opatrenia na odstránenie akýchkoľvek nedostatkov týkajúcich sa procesných písomností.

16 Na ktorý súd v tomto členskom štáte sa mám obrátiť, ak chcem namietať proti uznaniu rozhodnutia o rodičovských právach a povinnostiach, ktoré vydal súd v inom členskom štáte? Aký postup sa uplatňuje v týchto prípadoch?

Odvolanie sa musí podať na Najvyšší súd Litvy (*Lietuvos Aukščiausiasis Teismas*). Bude sa posudzovať ako kasačný opravný prostriedok v súlade s ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku.

17 Ktorý právny poriadok uplatňuje súd v konaní o rodičovských právach a povinnostiach, ak dieťa alebo účastníci konania nežijú v tomto členskom štáte alebo majú odlišnú štátnu príslušnosť?

Rozhodné právo pre vzťahy medzi rodičmi a deťmi sa určuje podľa článku 1.32 Občianskeho zákonníka. Osobné a majetkové vzťahy medzi rodičmi a deťmi sa riadia právom štátu, v ktorom má dieťa obvyklý pobyt. Ak ani jeden z rodičov nemá obvyklý pobyt v štáte, v ktorom má obvyklý pobyt dieťa, a obaja rodičia sú štátni príslušníci toho istého štátu, uplatňuje sa právo štátu, ktorého sú všetci občanmi.

Vo veciach týkajúcich sa rodičovských práv a povinností sa príslušný súd určuje v súlade s Haagskym dohovorom z 19. októbra 1996 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa.

Právo uplatniteľné na ochranu maloletých, ich opatrovníctvo a poručníctvo sa určuje podľa Haagskeho dohovoru z 5. októbra 1961 právomoci orgánov a rozhodnom práve vo veciach ochrany detí.

Vyživovacie povinnosti (výživné) v rámci rodiny sa riadia Haagskym dohovorom z 2. októbra 1973 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť.

Posledná aktualizácia: 21/10/2019

Obsah pôvodných vnútroštátnych jazykových verzií na tejto webovej lokalite spravujú príslušné kontaktné body EJS. Preklady týchto textov zabezpečila Európska komisia. V prekladoch preto ešte môžu chýbať možné úpravy pôvodných textov, ktoré neskôr vykoná príslušný štátny orgán členského štátu.

Európska justičná sieť pre občianske a obchodné veci ani Európska komisia nenesú žiadnu zodpovednosť ani inak neručia za informácie alebo údaje, ktoré tento dokument obsahuje alebo na ktoré odkazuje. Právne normy v oblasti autorských práv členského štátu zodpovedných za túto stránku nájdete v právnom oznámení.